

K R O N I K A

Profesor Mieczysław Basaj

7 stycznia 2009 roku pożegnaliśmy wybitnego uczonego – profesora zwanego Mieczysławem Basajem, twórcę śląskiej slawistyki. Profesor Mieczysław Basaj zmarł 22 grudnia 2008 roku w Warszawie. Odszedł człowiek bardzo zasłużony dla środowiska językoznawców-bohemistów, serdeczny kolega i opiekun naukowy prac doktorskich, magisterskich i licencjackich. Jego dorobek jest znaczący, obejmuje bowiem blisko 200 pozycji. Są to głównie: artykuły, rozprawy i recenzje, w tym kilka książek, dwie monografie, jeden podręcznik oraz dwa słowniki. Jego zainteresowania naukowo-badawcze koncentrowały się wokół problematyki slawistycznej, dotyczyły przede wszystkim zapożyczeń czeskich w języku polskim, rozwoju liczebnika w językach słowiańskich, kształtowania się słowiańskich języków literackich, historii badań nad językami słowiańskimi oraz frazeologii.

W pierwszym okresie pracy naukowej M. Basaj podejmował problematykę wzajemnych kontaktów słowiańskich. Wśród opublikowanych prac znajdują się m.in. artykuły opisujące bohemizmy w utworach *B. Georgevichiusa* i w tzw. *Zielniku Familiarza*, a przede wszystkim obszerna rozprawa pt.: *Bohemizmy w języku pism Marcina Krowickiego* (1966). Studia te wchodziły w zakres szeroko zakrojonego badania wpływów czeskich na polszczyznę i dotyczą zagadnień bardzo ważnych dla jej historii. Niejako rozszerzeniem tych podstawowych badań jest kilka artykułów na temat kontaktów polsko- (i czesko-) ruskich, z których jeden *Stan i perspektywy badań nad wpływami polskimi na język rosyjski* stanowi próbę zestawienia polskich pożyczek leksykalnych.

Profesor był również pomysłodawcą wspólnie z profesorem Januszem Siatkowskim słownika bohemizmów w języku staropolskim, który ukazywał się w odcinkach od roku 1964 do 1979 pt. *Przegląd wyrazów uważanych w literaturze naukowej za bohemizmy*. Jego zainteresowania stopniowo ewoluowały w kierunku badań nad rozwojem liczebnika słowiańskiego. Świadczą o tym liczne publikacje, dotyczące frazeologizmów liczebnikowych w języku czeskim i polskim oraz tendencji rozwojowych liczebników słowiańskich z pozycji składniowej. Owocem tych zainteresowań stała się rozprawa habilitacyjna pt. *Morfologia i składnia liczebnika w języku czeskim do końca XVI wieku*. Wspomniana tu praca stanowi gruntowne opracowanie całego działu gramatyki historycznej języka czeskiego. Daje bowiem bardzo bogato udokumentowany obraz rozwoju morfologii i składni czeskiego liczebnika od czasu pojawienia się pierwszych wielkich tekstów czeskich do klęski pod Białą Górą. M. Basaj równocześnie rozpoczął badania w zakresie kształtowania się słowiańskich języków literackich. Problematyki tej dotyczą m.in. artykuły, które stanowią zamknięty

krąg tematyczny, np.: *Patriotische Phantasien eines Slaven* (1983), *O projektach pisma dla lingua slavica* (1985) oraz *Językowa strona słowiańskiej idei Słowian* (1984).

Do publikacji zamykających studia nad historią języków słowiańskich możemy zaliczyć: *Językowe aspekty świadomości słowiańskiej*, *Formy rozkazu i zakazu w kilku najstarszych słoweńskich, słowackich, polskich i czeskich wersjach Dekalogu* (wspólnie z H. Orzechowską). W tych pracach Mieczysław Basaj wskazuje na przejawy poczucia pokrewieństwa językowego i plemiennego u Słowian na początku XV wieku ze stanowiska języka cerkiewnosłowiańskiego

Kolejną ulubioną dziedziną badawczą Profesora była frazeologia. Jego osiągnięcia na tym polu badawczym są znaczące. Po powołaniu komisji frazeologicznej zorganizował kilka konferencji, w tym dwie międzynarodowe oraz wydał 6 tomów studiów z zakresu frazeologii polskiej i słowiańskiej. Uwieńczeniem jego badań nad frazeologią słowiańską był wydany w 1981 roku *Słownik frazeologiczny czesko-polski* opracowany również przy udziale D. Rytel. Pod redakcją Profesora wyszedł także w 1986 roku tom studiów pt. *Typy opisów gramatycznych języka*, będący wyrazem zainteresowań leksykologią i gramatyką w ujęciu konfrontatywnym.

Spośród dotychczasowych opracowań leksykograficznych w jego dorobku znajduje się również *Słownik czesko-polski* (opracowany wspólnie z J. Siatkowskim), który wyróżnia się zestawem wzorów paradygmatycznych oraz dokładnym sygnalizowaniem różnic walencji czasowników języka czeskiego i polskiego. Poza artykułami na temat ekwiwalencji przekładu związków frazeologicznych Mieczysław Basaj badał status jednostki frazeologicznej w słowniku oraz założenia słownika frazeologicznego czesko-polskiego. Podejmował problem występowania identycznych związków frazeologicznych w różnych, nawet bardzo odległych strukturalnie językach.

Profesor M. Basaj zasłynął nie tylko jako uczonego, autor publikacji naukowych czy monografii, ale także jako redaktor i współredaktor serii wydawniczych, takich jak: *Prace Slawistyczne*, *Monografie Slawistyczne*, *Slavica*, *Z problemów Frazeologii Polskiej i Słowiańskiej*, *Studiów z Filologii Polskiej i Słowiańskiej* oraz *Biuletynu Slawistycznego*. Jego działalność redakcyjna, a także menadżerska (Dyrektor Instytutu Słowianoznawstwa PAN, od 1993 roku kierownik Zakładu Historii Języków Słowiańskich Instytutu Filologii Słowiańskiej UŚ w Sosnowcu) przyczyniła się w znacznym stopniu do rozkwitu slawistyki. Liczne jego publikacje i prace naukowe uznawane są w świecie slawistycznym.

Prof. dr hab. Mieczysław Basaj był członkiem Komisji Frazeologicznej oraz Komisji Historii Slawistyki przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów, gdzie pełnił zaszczytne stanowisko wiceprezidenta. Oprócz osiągnięć naukowych Profesor Mieczysław Basaj w latach 1974–1978 prowadził wykłady z gramatyki historycznej, gramatyki opisowej języka czeskiego, a także z gramatyki porównawczej języków słowiańskich dla studentów slawistyki w Zakładzie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Od lutego 2002 roku był emerytowanym profesorem zwyczajnym.

Cześć jego pamięci!

Mariola Szymczak-Rozlach, Sosnowiec